

† Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Η μεγάλη προσωπικότητα τού Μακαρίου και οι αγώνες του για την Ελευθερία τής Κύπρου μας

Κοντά στην πόλη του Ευαγόρα, με έντονη την αίσθηση της παρουσίας του μεγάλου βασιλιά, του μεγαλύτερου ανά τους αιώνες τέκνου της Κύπρου, πλησίον του τάφου του Αποστόλου Βαρνάβα, του ιδρυτού και προστάτου της Εκκλησίας μας και δύο βήματα από το κέντρο της δράσης του Αγίου Επιφανίου, επισκόπου Κωνσταντίας, στον οποίο οφείλουμε το Αυτοκέφαλό μας, νιώθω ασφυκτική την πίεση της Ιστορίας μας.

Η δράση και των τριών στην περιοχή δημιούργησε ένα ισχυρό πεδίο βαρύτητας που περιορίζει μέσα σε αυστηρά συγκεκριμένα πλαίσια τις κινήσεις μου. Μπορώ να κινηθώ ανεξέλεγκτα χωρίς να αισθάνομαι τη βαριά παρουσία τους, χωρίς να ενωτίζομαι τις παρακαταθήκες τους, δίχως να ακούω τα προστάγματά τους, ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες κατοχής; Προσδιορίζουν μονοσήμαντα τους στόχους μου. Επιβάλλουν συγκεκριμένη ποιότητα λόγου.

Είναι ευτύχημα, όμως, το ότι θα μιλήσω για μια προσωπικότητα των ίδιων μ' αυτούς προδιαγραφών και το έντονα φορτισμένο κλίμα της εθνικής μας ιστορίας θα 'ναι υποβοηθητικό στην προσπάθειά μου.

Θα μιλήσω για τον δεύτερο, μετά τον Ευαγόρα, μεγάλο Έλληνα της Κύπρου, τον Εθνάρχη Μακάριο που η πατρίδα μας τον εγκυμονούσε από τότε· για εκείνον, που, όπως κι ο βασιλιάς Ευαγόρας, συνέλαβε το πλατύτερο όραμα της Φυλής, που δεν το περιορίσε στα στενά κρατικά όρια της Κύπρου ή της Ελλάδας. Τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, τον μεγαλύτερο, ίσως, διάδοχο του Αποστόλου Βαρνάβα, σ' όλη τη δισχιλιετή ζωή της Εκκλησίας μας. Τον θρησκευτικό ηγέτη, χάρη στον οποίο η Εκκλησία της Κύπρου, παρόλο το μικρό μέγεθός της, τυγχάνει σεβασμού και αναγνώρισης σ' όλο τον Χριστιανικό κόσμο, όπως ακριβώς συνέβη και επί αρχιεπισκοπίας του Αγίου Επιφανίου.

Ευχαριστώ, ως εκ τούτου, την τοπική Επιτροπή τού ΔΗΚΟ Παραλιμνίου και τον Κηπουρικό Σύλλογο Παραλιμνίου « ΜΑΚΑΡΙΟΣ ο Γ' » για την πρόσκληση που μου απηύθυνε και την ευκαιρία που μου προσφέρει να μιλήσω για τη μεγάλη αυτή φυσιογνωμία τής Πατρίδας μας.

Πέρασαν τόσα χρόνια από το θάνατό του, κι όμως εχθροί και φίλοι τον αναζητούν. Οι πρώτοι για να πάρουν πορεία πλεύσης από αυτόν και οι δεύτεροι για να του φορτώσουν τις συνέπειες των δικών τους λαθών και της δικής τους αφροσύνης. Επαληθεύεται έτσι, έμπρακτα, η μεγαλοσύνη του.

Βρήκαν στο πρόσωπό του πλήρη εφαρμογή τα λόγια που λέχθηκαν στην Βουλή των Ελλήνων για το θάνατο ενός άλλου μεγάλου του Ελληνισμού, του Ελευθερίου Βενιζέλου: «**Σπανίως, από καιρού εις καιρόν, εμφανίζονται εν τη ιστορία ισχυροί άνδρες, ως ισχυρά μετέωρα, εις άλλους εμπνέοντα τον σεβασμόν και εις άλλους το δέος. Πας τις, αν δεν είναι ενθουσιώδης φίλος των, θα είναι άσπονδος εχθρός των. Ο περί αυτούς αγών δεν σταματά προ του θανάτου. Συνεχίζεται περί τον νεκρόν των, περί την σκιάν των, περί την μνήμη των**».

Ήταν, ομολογουμένως, ο Εθνάρχης Μακάριος ξεχωριστή προσωπικότητα. Από τους ανθρώπους που εμφανίζονται σπάνια στο προσκήνιο της Ιστορίας για να χαράξουν τις τροχιές, πάνω στις οποίες θα κινηθούν τα έθνη και οι λαοί. Ήταν χαρισματικός άνθρωπος. Άνθρωπος με αρετή, όπως νοηματοδότησε τον όρο η Ελληνική Φιλοσοφία.

Είναι, πράγματι, προνομιούχοι όσοι συνεργάστηκαν μαζί του. Είμαστε όμως ευτυχείς κι όσοι ζήσαμε στην εποχή του, μεγαλώσαμε κάτω από τη βαριά σκιά του, διαμορφώσαμε τον χαρακτήρα μας από την έντονη παρουσία του.

Όσοι γνώρισαν τον Μακάριο μιλούν για την ευγένεια της ψυχής του και την λεπτότητα των τρόπων του, για το πηγαίο, ανεπιτήδευτο και αφοπλιστικό του χαμόγελο, την επιβολή που εξασκούσε στα πλήθη. Συνδύαζε την απλοϊκότητα των ταπεινών και τη μεγαλοπρέπεια των αρχόντων, την πραότητα του ανεξίκακου με το δυναμισμό του αγωνιστή. Είχε την αποφασιστικότητα του τολμηρού και τη μεγαλοψυχία του πραγματικά μεγάλου, του, όντως ελεύθερου ανθρώπου.

Τονίστηκαν από πολλούς σε διάφορες περιπτώσεις τα μεγάλα προσόντα που ανέδειξαν τον Μακάριο πρότυπο ανεπανάληπτου ηγέτη. Θα αποτελούσε ίσως κοινοτυπία, μα θα ήθελα να εξάρω μερικά από αυτά:

Πρώτιστο γνώρισμα, ασφαλώς, ενός ηγέτη είναι η διορατικότητα και η ικανότητα να παίρνει πάντα την πρωτοβουλία στα χέρια του. Να ανοίγει νέους δρόμους, όταν περιτριγυρίζεται από κρίσιμα αδιέξοδα. Να ιεραρχεί σωστά τις προτεραιότητες και να παίρνει τις κατάλληλες αποφάσεις στην κατάλληλη στιγμή.

Αναντίλεκτα ο Μακάριος είχε στο έπακρο αυτή την ικανότητα. Κι εκδηλώθηκε, αυτή, ξεκάθαρα πολλές φορές όταν ηγήθηκε του λαού του, σαν άλλος Μωϋσής, στην Έξοδό του από την αποικιοκρατία προς την ανεξαρτησία· όταν οδηγούσε το σκάφος της Κυπριακής Δημοκρατίας, ανάμεσα στη Σκύλλα των Τουρκικών και άλλων ξένων επιβουλών και τη Χάρυβδη της εσωτερικής υπόσκαψης· όταν μετά την τραγωδία της Τουρκικής εισβολής και κατοχής όπου άλλοι μας οδήγησαν, διείδε την αναγκαιότητα και διακήρυξε το μακροχρόνιο του αγώνα μας για εθνική και φυσική επιβίωση.

Δεν ήταν όμως μόνο η διορατικότητα κι ο βάσει αυτής προγραμματισμός, το μόνο του προσόν. Παρομιώδης ήταν κι η **αποφασιστικότητά του** κι η εμμονή

του σε κάτι που πίστευε ότι ήταν ορθό. Αυτή η αποφασιστικότητά του, τον έφερε σε ρήξη, ενώ προασπιζόταν τα δίκαια του Κυπριακού Ελληνισμού, όχι μόνον με τη Βρετανία, την Τουρκία και τη Χούντα, μα και με μια σειρά Ελληνικών Κυβερνήσεων που είχαν μια κοντόφθαλμη εξωτερική πολιτική, που εξαντλούσαν τον Ελληνισμό στα όρια του μικρού Ελληνικού Κράτους και τους έλειπε η ιδέα και το πλατύτερο όραμα της Φυλής.

Είχε, ύστερα, ο Μακάριος το προσόν να είναι **προοδευτικός**, χωρίς μ' αυτό να αρνείται την παράδοση αιώνων της οποίας και απεδείχθη άξιος συνεχιστής. Ήξερε πως ήταν φορέας μιας μακρινής και ένδοξης παράδοσης. Μα ταυτόχρονα είχε πλήρη συναίσθηση ότι ήταν κι η ελπίδα μιας καινούριας εποχής.

Εντυπωσιάζει η προοδευτική τοποθέτησή του απέναντι στην επιστημονική γνώση, που την εξέφρασε πολύ νωρίς, το 1962. Έλεγε τότε ο Μακάριος: «... Η επιστημονική γνώσις φέρει εις μίαν αγωνιώσαν ανθρωπότητα και εντός των πλαισίων της συνειδητής λογικής το φως της αληθείας, το οποίον κατά το παρελθόν εφανερούτο εις αυτήν διά της εξ αποκαλύψεως σοφίας και πίστεως. Η επιστήμη κατ' αυτόν τον τρόπον καθίσταται εις την εποχήν μας σπουδαίος παράγων διά την ψυχικήν ανάνηψιν και ισχυρόν στήριγμα πεφωτισμένης πίστεως και ηθικής ανορθώσεως. Πιστεύομεν ότι η πρόοδος της επιστήμης θα επιφέρει τελικώς την από μακρού καθυστερούσαν ηθικήν προσαρμογήν...»

Είχε συναίσθηση πως δεν μπορούσε να αγνοεί την ιδεολογία της εποχής του, μα ταυτόχρονα ήξερε, πως είχε χρέος να μένει πάντα **πιστός στον Χριστό και την Ελλάδα**. Να εκφράζει τις αιώνιες ελληνικές και χριστιανικές αξίες στις πνευματικές συντεταγμένες του καιρού του.

Ο Μακάριος είχε και το **χάρισμα της σιωπής**. Ήταν λιγόλογος, άνθρωπος των έργων και όχι των λόγων. Δεν ξεχνούσε τον Δημοσθένη, πού 'λεγε ότι «**επομβρία λόγων**» παρουσιάζεται εκεί που υπάρχει «**αυχμός νου**», γί αυτό και εφάρμοζε την προτροπή του Αποστόλου «**να 'ναι το ναι σας απλά ναι και το όχι σας απλά όχι**».

Εξάλλου πολλές φορές κατέβαλε το βαρύ τίμημα των έξαλλων λόγων άλλων – κι εδώ και στην Ελλάδα – ένα τίμημα που είχε άμεσες συνέπειες στο εθνικό μας θέμα. Δεν ήταν πολιτικός με τη συνηθισμένη έννοια του όρου ο Μακάριος, που να προσπαθεί να αποκρύψει ή να συγκαλύψει την αλήθεια μέσα στην πολυλογία. Ήταν **εθνικός αγωνιστής** που δεν συμβιβαζόταν με τίποτα παρακάτω από την αλήθεια.

Αν θα θέλαμε να εκθέσουμε και να αναλύσουμε την προσφορά του στην Εκκλησία και την πατρίδα θα μας «**απέλειπε διηγούμενος ο χρόνος**». Για να αφήσει όμως κάποια σωστά μηνύματα η αποψινή εκδήλωση, στους ταραγμένους και θυελλογενείς καιρούς που περνούμε, θα επικεντρωθώ στις θέσεις του Εθνάρχου σε δύο επίκαιρα θέματα, **το θέμα της Παιδείας** και του είδους και της έκτασης του **αγώνα για εθνική επιβίωση**, σε συνδυασμό με τις επιδιωκόμενες σήμερα λύσεις στα δύο αυτά θέματα.

Ήταν ακράδαντη πίστη του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου ότι η Παιδεία δεν επηρεάζει τον άνθρωπο στα σχολικά του χρόνια μόνον, αλλά σ' ολόκληρη τη ζωή του. Κι ακόμα ότι αυτή είναι ένα από τα κυριότερα μέσα με τα οποία διαμορφώνεται και εκδηλώνεται η εθνική αυτοσυνειδησία. Έλεγε χαρακτηριστικά στις 17 Δεκεμβρίου 1970, στην Παιδαγωγική Ακαδημία: «Η παιδεία δεν είναι απλώς έν κτήμα – κτήμα εσαεί – ή μία ιδιότης ήτις προσγίγνεται ή προσαποκτάται από τον άνθρωπον. Παιδεία είναι αυτός ούτος ο άνθρωπος»

Για τον Ελληνισμό συνειδητοποιούσε ότι η Παιδεία έγινε πολλές φορές και η σχεδία του βίου του. Κι ότι λόγω της αριθμητικής μειονεξίας του ήταν ο μόνος τρόπος να διακριθεί ανάμεσα στον κατακλυσμό των κατά καιρούς κατακτητών ή κοντά σε πολυάριθμους γείτονες ή συμμάχους.

Έλεγε πάλιν, στην ίδια εκδήλωση:

«Διά τους Έλληνας η παιδεία υπήρξε πάντοτε υψίστη αξία. Εις εποχάς ακμής ως έκφρασις της πνευματικής ικμάδος του Ελληνικού λαού με σαφή τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα. Και εις εποχάς πτώσεως και εθνικής περιπετείας, ως παρήγορος ελπίς και κιβωτός εθνικής επιβιώσεως. Το ολιγάριθμον του λαού μας, επιβάλλει την αναζήτησιν τρόπων επιβιώσεως εις την δι' εκπαιδύσεως πνευματικήν καλλιέργειαν»

Μετά τη λαίλαπα της Τουρκικής εισβολής ο Μακάριος προσέβλεψε στα σχολεία ως φυτώρια αγωνιστών για την απελευθέρωση της γης μας. Ήξερε, εξάλλου, ότι και το σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας κατοχύρωνε την Ελληνική Παιδεία για την κοινότητά μας. Τα φληναφήματα για απαγκίστρωση από εθνικούς και θρησκευτικούς στόχους στην Παιδεία, η διαγραφή ακόμα και του φραστικού «δεν ξεχνώ», χάριν της πανάκειας της επαναπροσέγγισης με τους Τουρκοκυπρίους, δεν είχαν καμιά θέση στη σκέψη του Μακαρίου.

Στις 27 Μαρτίου 1977, μιλώντας στη συνδιάσκεψη των γενικών αντιπροσώπων της ΠΟΕΔ έλεγε: «... τα σχολεία μας είναι πνευματικές και εθνικές εστίες που διατηρούν άσβεστο το ελληνικό φως και φυτώρια, που σ' αυτά βρίσκονται οι ρίζες του δένδρου της ζωής του Κυπριακού Ελληνισμού...»

Στις 29 Απριλίου 1976 σε συνέδριο της ΟΕΛΜΕΚ τόνισε:

«Μορφήν αγώνος αποτελεί και η παιδεία μας. Η διαμόρφωσις του μέλλοντος της νήσου μας επιτελείται εις υψηλόν βαθμόν και προδιαγράφεται εις τα σχολεία μας. Εις τα σχολεία μας μεταλαμπαδεύονται αι αξίαι της πνευματικής και πολιτιστικής κληρονομιάς μας και μετουσιώνονται εις δύναμιν δημιουργίας διασφαλίζουσιν την γόνιμον συνέχισιν της εθνικής ζωής μας». Απευθυνόμενος στα μέλη της ΟΕΛΜΕΚ είπε: «Εις τα πρόσωπά σας χαιρετίζω τους σκαπανείς της Ελληνικής Παιδείας, χαιρετίζω τους εμπνευστές της Ελληνικής ιδέας, χαιρετίζω τους

πρωτεργάτας της κοπιώδους προσπάθειας και του αγώνος υπέρ της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της δημοκρατίας και των ανθρωπιστικών αρχών οι οποίες αποτελούν το θεμέλιον της παιδείας μας...»

Σήμερα εν ονόματι, τάχα, της πολυπολιτισμικότητας και στα πλαίσια της επιχειρούμενης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, δαιμονοποιείται κάθε τι το εθνικό. Αμφισβητείται η δυνατότητα δημιουργίας σωστών πολιτών με μια παιδεία που θα διατηρεί ως βασικούς πυλώνες της τη θρησκεία και την πατρίδα. Κάθε αναφορά σε απελευθέρωση έχει διαγραφεί. Το ζητούμενο είναι η επαναπροσέγγιση. Οτιδήποτε ενοχλεί τους Τούρκους θα πρέπει να εξοστρακισθεί από τα βιβλία της ιστορίας μας.

Έτσι όμως δημιουργείται ο ελεύθερος πολίτης; Ασφαλέστατα και θα ζήσουμε μαζί με τους Τουρκοκυπρίους συμπατριώτες μας. Η συμβίωση αυτή όμως δεν θα επιτευχθεί με διαγραφή ή απόκρυψη του παρελθόντος. Θα επιτευχθεί με την αποφυγή των λαθών του παρελθόντος.

Ακόμα και στους καιρούς της πολυπολιτισμικότητας, δεν μπορεί η Παιδεία μας να υποβαθμίζει την ταυτότητα του μέγιστου τμήματος του Κυπριακού λαού που είναι η Ελληνική. Η καλλιέργεια και ανάπτυξη της Ελληνικής ταυτότητας δεν σημαίνει εθνικισμό ούτε εθνικό ναρκισσισμό. Σημαίνει αυτογνωσία, καλλιέργεια των αξιών της παράδοσης και γνώση της Ιστορίας.

Η δημιουργία ανθρώπων χωρίς αξίες και ιδανικά που θα υποκύπτουν σε οποιαδήποτε προπαγάνδα δεν είναι η καλύτερη συνταγή για ομαλή και ειρηνική συμβίωση των ανθρώπων. Πώς συμβιβάζονται όλα αυτά με τις διακηρύξεις ότι προχωρούμε βάσει των υποθηκών του Μακαρίου κι ότι σεβόμαστε τη μνήμη του; Έλεγε εκείνος: **«Η παιδεία μας αποτελεί θεμέλιον αγώνος και πνοήν ζωής και δυνάμεως διά την συνέχισίν του». Κι ακόμα «Οι Τουρκοκύπριοι είναι και αυτοί θύματα της κατοχής. Αγωνιζόμαστε και γι' αυτούς».**

Εκείνο, όμως, που καταξίωσε τον Μακάριο και τον επέβαλε στη συνείδηση όλων των ελεύθερα σκεπτομένων ανθρώπων ήταν η αγωνιστικότητά του, η βαθιά προσήλωσή του στην ελευθερία, το όραμά του για την ανθρωπινή αξιοπρέπεια. Ήταν ακούραστος διεκδικητής του δικαίου και έθετε την αξιοπρέπεια, τόσο την ατομική όσο και την εθνική, πάνω από την επιβίωση.

Δίνοντας αυτό το στίγμα της αξιοπρέπειας, έλεγε στις 29 Απριλίου 1976: **«Αι ρίζαι του Ελληνισμού εις την γην αυτήν εξικνούνται εις βάθος τριάκοντα πέντε αιώνων. Έχει ο λαός μας την αγέραστον νεότητα τριών χιλιάδων πεντακοσίων ετών και έμαθε να αντέχει εις τας συμφοράς και τας κακουχίας, έμαθε να αντλεί δύναμιν από τας αντιξοότητας και να χαλκεύει την θέλησίν του εις τας δοκιμασίας. Ουδέποτε ο Κυπριακός Ελληνισμός θα υποκύψη εις την ωμήν βίαν και εν ουδεμιά περιπτώσει θα υποχωρήση εις εκβιασμούς και θα αποδεχθή ως τετελεσμένα γεγονότα τας υπό του Τουρκικού Αττίλα δημιουργηθείσας καταστάσεις».**

Και σ' άλλη περίπτωση, τον Οκτώβριο του 1974 έλεγε: **«Θα αντισταθώμεν, θα αγωνισθώμεν και θα αποθάνωμεν εν ανάγκη, αλλά δεν**

θα παραδοθώμεν εις τους Τούρκους. Είναι προτιμότερος ο θάνατος από την παράδοσίν μας εις τους Τούρκους».

Ανυποχώρητος καθώς ήταν στις πιέσεις, κι απρόθυμος να προδώσει τον εαυτό του και τις αρχές του, βρέθηκε συχνά αντιμέτωπος με δυνάμεις υπέρτερες που απειλούσαν απροκάλυπτα τη ζωή του. Πάνω, όμως, από τη δική του επιβίωση έθετε την προάσπιση των εθνικών δικαίων. Έλεγε σε μια τέτοια περίπτωση: «... Δεν γνωρίζω αν φυσικός ή βίαιος θα είναι ο θάνατός μου, αλλ' εις ουδέν λογίζομαι την επίγειον ζωήν μου...».

Όταν κάποιος μπορεί ενσυνείδητα να πεθάνει, γνωρίζει τι ακριβώς ζητεί. Κι ο Μακάριος ήξερε τι ζητούσε: Επεδίωκε με κάθε μέσο τη στήριξη του λαού του, του Κυπριακού Ελληνισμού στη γη των πατέρων του, μέχρι την ανατολή καλύτερων ημερών. Αυτή του η προσπάθεια έγινε πολύ πιο δύσκολη στην τελευταία τριετία της ζωής του, που τη σημάδεψαν το πραξικόπημα των ελληνοφώνων κι η εισβολή των βαρβάρων.

Από νωρίς δήλωνε ότι οι συνεχείς υποχωρήσεις υποθηκεύουν το μέλλον κι η ενδοτικότητα οδηγεί στην υποτέλεια και στην παρακμή. Δεν ήταν για τον Μακάριο άγνωστος και απαράδεκτος ο συμβιβασμός. Απαράδεκτη ήταν η μετάφραση του συμβιβασμού σε πλήρη υποταγή που, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, θα υπονόμει τα θεμέλια του μέλλοντος της Κύπρου.

Σ' όσους επείγονταν για λύση και αδιαφορούσαν για το περιεχόμενό της έλεγε: «... Η μόνη προσφερομένη σύντομος λύσις είναι η αναγνώρισις και αποδοχή της ντε φάκτο καταστάσεως. Ποία όμως η ωφέλεια εκ της τοιαύτης συντομίας; Μήπως δια να αποφευχθή η Τουρκοποίηση των κατεχομένων εδαφών μας; Αλλά θα γίνη τότε τη συγκαταθέσει μας και διά της υπογραφής μας. Μήπως διά να αισθανώμεθα ασφαείς εις το υπόλοιπον τμήμα της νήσου; Πιστεύω, αντιθέτως, ότι η νομιμοποίηση των τετελεσμένων γεγονότων θα διεγείρη την Τουρκικήν βουλιμίαν και θα ενθαρρύνη τα επεκτατικά σχέδια της Τουρκίας εις την Κύπρον...»

Είναι ξεκάθαρο, κι αυτό διεμήνυε συνεχώς ο Μακάριος, ότι ένας αγώνας απελευθέρωσης δεν διεξάγεται με συνεχείς υποχωρήσεις ούτε και με θωπίες προς τον κατακτητή. Η αγωνιώδης κραυγή του Μακαρίου, που αντηχεί ακόμα στ' αυτιά όλων μας ότι «δεν θα ξεγράψουμε πατρίδες και δικαιώματα», ήταν το απόσταγμα μιας κοσμοθεωρίας αλλά συγχρόνως και το επιστέγασμα μιας ζωής αγώνων.

Σε συγκεντρώσεις σαν την αποψινή για να 'χει κάποια αξία ο λόγος του ομιλητή θα πρέπει να μεταφέρει και κάποιο μήνυμα. Και το μήνυμα απόψε θα πρέπει να είναι η **συνειδητοποίηση του χρέους μας προς την πατρίδα στους οριακούς καιρούς που φτάσαμε**. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, χρειαζόμαστε αγωνιστικό σύμβολο, εθνικό καθοδηγητή. Κι είναι ανάγκη να αφουγκραστούμε τη φωνή του Μακαρίου αλλά και τη φωνή όλων των προγόνων μας.

Είναι γεγονός ότι αντιμετωπίζουμε ένα στυγνό κατακτητή τον οποίον ευνοούν οι διεθνείς εξελίξεις και θωπεύουν, λόγω συμφερόντων, οι ασπόνδυλοι ως προς αξίες και ιδανικά, σημερινοί κοσμοκράτορες. Εναπόκειται, όμως, σ' εμάς να μελετήσουμε με προσοχή όλες τις παραμέτρους, να προβλέψουμε με κάθε δυνατή ακρίβεια τις εξελίξεις, να προγραμματίσουμε με σύνεση τις κινήσεις μας, να σπλιστούμε με αγωνιστική καρτεριά για να μεταβάλουμε τα στοιχεία της εις βάρος μας σημερινής ανίσωσης.

Κι αλήθεια, πόσο αξιοποιήσαμε τις αρχές και τις αξίες τής Ευρώπης στην οποία με τόσες θυσίες του λαού μας εισήλθαμε; Αν δεν είναι δυνατόν, οι εταίροι μας να δεχτούν καταπάτηση των δικαιωμάτων τους, όπως είναι η ελεύθερη εγκατάσταση, η απόκτηση περιουσίας, το εκλέγειν και εκλέγεσθαι σε οποιοδήποτε μέρος της Ευρώπης, θα δεχτούν αυτή τη στέρηση για μας στην ίδια την πατρίδα μας; Αν βασικό αξίωμα μιας δημοκρατικής πολιτείας είναι η αρχή «ένας άνθρωπος, μία ψήφος» πώς θα δεχτούν την «εκ περιτροπής προεδρία», εξισώνοντας το 18% με το 82% ;

Αν εμείς αποδεχτούμε τα απαράδεκτα, αν εμείς πριν καν εισέλθουμε σε διαπραγματεύσεις κάνουμε «προσφορές ξεπουλήματος» που υπονομεύουν το νομικό υπόβαθρο των διεκδικήσεών μας, δεν θα πρέπει να περιμένουμε, οι ξένοι να έρθουν από μόνοι τους να μας βοηθήσουν. Θα βολευτούν στην ησυχία τους όσο εμείς δεν τους ενοχλούμε.

Χρειάζεται μια συνεχής ενημέρωση, μια διαρκής υπενθύμιση. Αυτόν τον σκοπό θα εξυπηρετήσει και το Γραφείο της Εκκλησίας μας στις Βρυξέλλες τα εγκαίνια του οποίου θα τελέσουμε προσεχώς. Πέραν από τις καθαρά εκκλησιαστικές διεκδικήσεις, θα προωθούμε τα δίκαια του λαού μας νύχτα και μέρα.

Ο ρόλος του γραφείου, πιστεύουμε, ότι θα είναι άκρως υποβοηθητικός προς το έργο και τις προσπάθειες της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας. Πιστεύω ότι μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, της συνεχούς και επιμόνου διαφωτίσεως των ξένων και της εμμονής σε αξίες καθολικής αποδοχής είναι που διείδε μακροχρόνιο τον αγώνα μας ο αείμνηστος Εθνάρχης.

Ο Μακάριος με τη ζωή του μάς έμαθε ότι οι δοκιμασίες των λαών εντάσσονται μέσα στην προοπτική του χρόνου και στη διαλεκτική της Ιστορίας. Κι αυτή η προοπτική, παρά την πρόσκαιρη επικράτηση της αδικίας, ευνοεί, κατά κανόνα, το δίκαιο. Μας δίδαξε ακόμα ο Μακάριος πως δεν υπάρχουν αμετάβλητες πραγματικότητες, ούτε και υφίστανται αναλλοίωτες συνθήκες.

Έχουν κι οι συμβιβασμοί κάποιο όριο – και νομίζω πως η ανύψωση μιας μειονότητας του 18% σε κοινότητα ισότιμη προς το 82% και η αποδοχή της ομοσπονδίας ως λύσης αντί του ενιαίου κράτους – είναι υποχωρήσεις πέραν από τη λογική. Έκαμε κάτι ανάλογο η Τουρκία για τους Κούρδους που αποτελούν το 35% του πληθυσμού της και ζουν σε συμπαγείς περιοχές;

Οι υποχωρήσεις φτάνουν κάποτε σ' ένα σημείο που αν το υπερβούμε, ναρκοθετούμε το εθνικό μας μέλλον. Ο Μακάριος δήλωνε κατηγορηματικά πως

δεν υπάρχουν περιθώρια άλλων υποχωρήσεων. Και σίγουρα δεν θα δεχόταν, ούτε και θα μας συμβούλευε, να διαπραγματευτούμε περιδεείς κάτω από τον φόβο των «χειρότερων δεινών» ή της «τελευταίας ευκαιρίας». Γιατί τότε και τα χειρότερα δεινά δεν θα αποτραπούν και η λύση στην οποία θα οδηγηθούμε θα είναι άδικη και θνησιγενής. Και να μην ξεχνούμε ότι δεν υπάρχουν χειρότερα δεινά από τον εθνικό εξευτελισμό.

Χρειάζεται, λοιπόν, έστω και την ύστατη αυτή στιγμή να συνειδητοποιήσουμε τον κίνδυνο που διατρέχουμε και να αναλάβουμε τις ευθύνες μας. Η Τουρκία κωλυσιεργεί αφήνοντας τον χρόνο να δρα υπέρ των άνομων σχεδίων της. Είχαμε επισημάνει στην πρόσφατη χριστουγεννιάτικη εγκύκλιό μας ότι με τον συνεχιζόμενο βάρβαρο εποικισμό που εντείνει η Τουρκία και το κύμα των λαθρομεταναστών που ενθαρρύνει, κινδυνεύουμε να γίνουμε μειονότητα στη γη τούτη των πατέρων μας.

Όλοι μαζί, Κυβέρνηση, Πολιτική Ηγεσία, Εκκλησία, Εθνικό Κέντρο πρέπει να δράσουμε αμέσως για να ανακόψουμε αυτή την κατάσταση. Δεν υπάρχουν χρονικά περιθώρια καθυστερήσεων. Χρειάζεται **επανατοποθέτηση της βάσης του προβλήματός μας**.

Ο δρόμος που ακολουθούμε φάνηκε ξεκάθαρα πως δεν οδηγεί σε λύση. **Οδηγεί σε αφανισμό**. Δεν αρκεί να λέμε ότι δεν θα εγκαταλείψουμε τις συνομιλίες για να εκθέσουμε την Τουρκία. Ούτε κι οι συνομιλίες χάριν των συνομιλιών συνιστούν τρόπο προώθησης του προβλήματός μας.

Αντίθετα μάλιστα. Οι Τούρκοι και οι ξένοι κωδικοποιούν τις νέες υποχωρήσεις μας και φοβούμαι ότι στον ορίζοντα άρχισε να πλανάται και πάλιν **ο κίνδυνος της επιδιαιτησίας**. Κι επί πλέον με την παρέλευση του χρόνου η Τουρκία επιδιώκει λήθη του προβλήματός μας, εμπέδωση της κατοχής και αλλοίωση του δημογραφικού χαρακτήρα του τόπου μας.

Χρειάζεται, επαναλαμβάνω, να υιοθετήσουμε μια γραμμή αγώνα για **Ελευθερία που επιβάλλουν η Δικαιοσύνη και οι Αρχές της Ενωμένης Ευρώπης**. Μια γραμμή που να συνάδει απόλυτα με την εθνική μας καταγωγή και τις υποθήκες του Μακαρίου.

Με τον τρόπο αυτό θα δικαιώσουμε και τους αγώνες των προγόνων μας και **τον Εθνάρχη Μακάριο**.

Παραλίμνι 29 Ιανουαρίου 2009